

Franczel Richárd

Ellenzékiség és innováció

Orbán Viktor március 6-án megtartotta immáron tizenegyedik évértékelő beszédét. A legnagyobb ellenzéki párt elnöke igyekezett felülemelkedni az aktuális csatározásokon, mostani megnyilvánulása tökéletesen beilleszthető az ellenzék több éve követett stratégiájába. Az MPK az uralkodó ellenzéki szerepfelfogás tükrében vizsgálta a beszédet, különös tekintettel arra, hogy sikerült-e kiszabadulni Gyurcsány Ferenc „fogságából”.

A beszéd fontos újdonsága

A volt miniszterelnök beszéde a várakozásoktól eltérően meglehetősen mérsékeltnek tekinthető. Orbán Viktor nem a kormány és a miniszterelnök kemény bírálatára összpontosított, hanem sokkal inkább nemzetközi kontextusba helyezve kívánta értelmezni a kialakult válsághelyzetet és a választók minél szélesebb spektrumának megszólítására törekedett.

Nem a politikai dimenzióra helyezte a hangsúlyt, meglepő módon nem követelte a válság politikai megoldását, melyet megelőző nyilatkozataiban többször hangoztatott (a legolcsóbb válságkezelés: a kormányváltás). Ehhez szorosan kapcsolódik, hogy a pártelnök mellőzte a populáris (szigorúban: populista) megnyilatkozásokat, a „nép”, az „emberek” és az ő akaratuk hangoztatása nem domborodott ki a beszédből. E stílusbeli újítás, újszerűség magyarázataként Orbán Viktor felelős politikusi minőségének erősítése jelölhető meg. A kormányzásra készülő ellenzéki vezető hitelességét, alkalmasságát kívánta tőle és a helyzettől szokatlan módon demonstrálni, hiszen a válság szülte súlyos problémák fényében nem lett volna meglepő részéről a kormányzat minden eddiginél élesebb bírálata.

A pártelnök pártjától és a politikai küzdőtértől elemelkedett pozíciója tehát javában különbözik a hagyományos ellenzéki felfogástól, mely a vezetőben csúcsosítja ki a kormányzat bírálatát. Orbán Viktor még a válságszituáció ellenére is „megengedheti

magának”, hogy alkalom adtán elszakadjon a pártja által képviselt álláspont fősodrától, és felülemelkedve azon többet és mást (nemesebbet) mondjon.

A destruktivitás mint Demoklész kardja

A Fidesz elnökének éwertékelője ugyanakkor „csak” értékelő maradt. Ahogyan a beszéd kritikusaik többsége is rávilágított, a válságkezelés konkrétumaival ismét adós maradt. Nem véleményezte a miniszterelnök februári javaslatait, nem boncolgatta a jobboldali szaktekintélyeket is soraiban tudó Reformszövetség kidolgozott tervezetét. Az ellenzék vezetője továbbra is vállalja annak kockázatát, ami a „Hogyan?” kérdésre adott lehetséges válaszok mellőzéséből fakad. A beszéd végi újítás (Új irány Magyarország, új irány magyarok!) pusztán iránymutatása még részleges tartalmi feltöltéssel sem párosult, ami ismét elodázta az erre irányuló kritika mérséklését. Ennek legnépszerűbb magyarázata, hogy a Fidesznek nem érdeke saját javaslataival tematizálni a politikai napirendet. Ugyanakkor a válságkezelési alternatíva egzakt megjelenítésének elmaradása, illetve ennek elhúzódása is egyre erőteljesebb tematizációs erővel bír, a szocialisták (és a kis pártok is) jól felfogott érdekeikből erre pedig minden eszközzel összpontosítani is fognak. A jelenlegi válsághelyzetben – legkésőbb az egyes intézkedésekről történő parlamenti szavazáskor – nem lesz elkerülhető az egyes eszközökkel kapcsolatos állásfoglalás. Amennyiben a parlamenti gyakorlatban a konkrét alternatívaállítást elmaradása párosul a kormányzati eszközök teljes elutasításával, a Fidesz kénytelen lesz az előbbi exponálására, különben a destruktivitás légüres terébe kerülhet.

Az őszi stratégia csapdája

Orbán Viktor idei éwertékelője – az említett felülemelkedő stratégia jegyében – tehát távol állt a kormányzat és a kormányfő totális elutasításának hangoztatásától. Maga a párt ugyanakkor maradni látszik az említett frontvonalon. 2006 őszétől a „Gyurcsány-kártyára” mindent felrakó politikai stratégia révén az ellenzék gyakorlatilag a miniszterelnök politikai foglyává vált, és úgy tűnik, mindaddig az is marad, amíg a miniszterelnököt Gyurcsány Ferencnek hívják. A politikai karanténból való szabadulás eszerint tehát csak a kormányfő távozásával

valósulhat meg, ez magyarázza, hogy a Fidesz már nem tud és nem képes „gyurcsánymentes” válaszokat adni. Az őszi szemüveg levétele egyenlő lenne számukra annak beismerésével, hogy nem a miniszterelnök személye a válság legfőbb oka.

Az ellenzék a szinte kizárólag Gyurcsány Ferenc hitelességére összpontosító stratégiája következtében a válsággal kapcsolatban nehezen tud érdemi üzeneteket megfogalmazni, mert a politikai realitások szintjén nem feltétlenül szerencsés egyszerre követelni távozást és hatékony válságkezelést a miniszterelnöktől. Ez a Fidesz stratégiájának paradoxona. A miniszterelnök távozása elvben ugyanis három úton lenne lehetséges:

- Maga a miniszterelnök mondana le, például egy nagyon durván elveszített európai választások után.
- A kormányfő mögött álló párt dönt úgy, hogy távozásra bírják a miniszterelnököt, hasonlóan, ahogyan korábban például Medgyessy Péter távozott, vagy akár konstruktív bizalmatlansági indítvánnyal.
- A kisebbségi kabinettel szemben jön létre a parlamentben egy olyan egység, ami konstruktív bizalmatlansági indítvány révén eltávolítaná pozíciójából a miniszterelnököt.

A Fidesznek csak a harmadik stratégiára lehet(ne) közvetlen befolyása, de az ehhez szükséges politikai kapcsolatépítésre viszont nem hajlandó. Egy esetleges miniszterelnökkel szembeni konstruktív bizalmatlansági indítvány megszervezése, vagy a parlament feloszlásának kezdeményezése (mint ahogyan ez már többször is bebizonyosodott) lehetetlen és felesleges vállalkozás, ha és amennyiben a Fidesz nem hajlandó az ehhez szükséges politikai háttérmunkára, vagy legalább is nem áll szándékában nyitni a kis pártok felé¹. Az MDF-el korábban hűvössé vált viszony valamilyen szintű felmelegítésére nem vállalkozott. A vezető ellenzéki párt számára a népszavazás hatására felbomló koalíció alkalmat adhatott volna arra – mégha a meglévő ideológiai távolság okán ennek esélye csekélynek is tekinthető –, hogy esetlegesen újrendezze kapcsolatát a szabad demokratákkal. A párt ennek lehetőségét sem

¹ Noha természetesen a kormányzatnak a kis pártok általi hol nyílt, hol burkolt támogatása felveti ennek irrealitását, de nem mehetünk el amellett, hogy az MDF és az SZDSZ Fidesztől való nagyfokú politikai távolságának fontos indoka az orbáni együttműködést elutasító politikai stratégia.

használta ki. Jóllehet a Fidesz számára kedvezőnek bizonyulhat, hogy a parlament feloszlására irányuló kezdeményezések sikertelenségét bizonyos szinten a kis pártok nyakába tudta varrni, de saját politikai stratégiájának (mindent felteszünk Gyurcsány távozására) több éve tartó kudarcát már nem tudja másra áttolni.

Az ellenzékiesség mögöttes érdeke

Mindezek következtében erőteljesen megkérdőjeleződik a Fidesz kormánybuktatás iránti aktuális elköteleződése, mely megerősíteni látszik azon érveket, mely szerint a legnagyobb jobboldali pártnak a válság elmélyült állapotában egyelőre talán nem is érdeke átvenni a kormányzást². Beszédes, hogy Orbán Viktor szombati évértékelőjében semmifajta utalást nem tett az előrehozott választásokra. Felmerül a kérdés, hogy lehet-e mögöttes érdeke egy ellenzéki pártnak a hatalom akarásától lecsupaszított „puszta” ellenzéki lét? Az MDF korábbi politikai stratégiája már megmutatta, hogy ennek lehet ésszerű alapja³. Noha épp a politika racionalitásának (kormányra kerülni/ellenzékben maradni) mondunk ellent, ha azt állítjuk, hogy a Fidesz jelenleg valójában nem akar hatalomba kerülni, meglátásom szerint mégsem tűnik abszurditásnak azt állítani, hogy a fiatal demokraták számára nem feltétlenül szerencsétlen, ha a kormányzat úgymond tovább fő a levében. Számukra ugyanis egyértelműnek látszik, hogy minél tovább húzódik a válságkezelés agóniája, a kormány annál nagyobb mértékben húzza magára a felelősség takaróját, így egy kormányváltás után az új kabinet nagyobb eséllyel tud majd tabula rasat hirdetni.

Noha politikailag a Fidesz abban érdekelt, hogy a kisebbségi kormányzat tovább vergődjön a válság kilátástalanságában, kínosan ügyelnie kell arra, hogy ezáltal ne csússzon át a politikai felelőtlenség határmezsgyéjén. Az ellenzék számára az egyik legfontosabb dilemma, hogy mennyire lehet politikailag függetlenítenie magát a válságszituációtól, meddig mehet el a fentebb már említett destruktivitása. A dilemma feloldása az újításban rejlik.

² Erre mutat rá például Tölgyessy Péter is a Kossuth rádióknak adott interjújában.

Lásd: <http://www.mr1-kossuth.hu/>

³ Az MDF a 2006-os választások előtt a sem nem Gyurcsány, sem nem Orbán stratégiát követte, legfőbb célkitűzése a parlamentbe jutás volt. Az első fordulás eredmény ismeretében kinyújtott „orbáni kezét” pedig többek között azzal ütötte el, hogy a párt inkább 2010-ben szeretne megkerülhetetlen kormányzati tényező lenni. Az MDF ekkori stratégiája számára – mégha csak burkoltan is került megfogalmazásra – az ellenzéki pozíció kedvezőbbnek bizonyult.

Az innováció lehetősége

A destruktivitás dilemmájával tehát szorosan összefügg annak lehetősége, hogy az említett ősződi kényszerpálya ellenére a Fidesz másfajta politikát folytasson, egyúttal újítsa politikai stratégiáját. Azon az állásponton vagyok, hogy a Fidesz politikai karanténból való kiszabadulása elsősorban magának a pártnak az érdeke, noha ennek a kormány, a többi párt és nem utolsó sorban a politikai kultúra is haszonélvezője lenne. A megvalósítás egyszerű. Gyurcsány Ferenc erőteljes elutasítását ugyanis meg lehetne nélkülözni, hogy nem minden kérdés itatódik át a miniszterelnök alkalmatlanságának és hitelességének problematikájával. Az eddig többnyire Sziijártó Péter nevével fémjelezhető, „ismét hazudott” retorikai alapra építő ellenzéki kommunikáció sokkal több kárt okozott és okoz az ellenzéki párt hitelességének, mint amennyit egy mérsékelt, de határozott, érdemi válaszokat adó politikai stratégia a párt konyhájára hozhatna.

A Fidesznek saját érdekében törekednie kellene politikájának, stratégiájának megújítására, miként azt a [brit konzervatívok is teszik](#), függetlenül attól, hogy a Gordon Brown vezette Munkáspárt komoly politikai tőkevesztése miatt erre különösebben nagy szükségük nem is lenne. A racionalizált és a miniszterelnök személyétől távolabb megfogalmazott politikai alternatíva – a Fidesz jelenlegi magas népszerűségi mutatóinak dacára – hosszabb távon felelős és hiteles politikai tőkét kovácsolna számukra.